

**М. О. Томило**

*здобувач I курсу спеціальність D8 “Право”*

*Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

*Науковий керівник: к. ю. н., доцент кафедри конституційного права та правосуддя, Л. А. Ольховик*

## **ПРИНЦИП ІНСТИТУЦІЙНОЇ РІВНОВАГИ В ПРАВІ ЄС: ЗМІСТ ТА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ СУДОМ ЄС**

Актуальність дослідження зумовлена подіями останніх років, що змушують інституції ЄС діяти швидко, що часто призводить до переходу меж їхніх повноважень.

Метою дослідження є системне з'ясування правової природи та механізмів реалізації принципу інституційної рівноваги як фундаментальної

засади функціонування ЄС. Слід приділити більше уваги саме вивченню ролі Суду ЄС у процесі легітимізації повноважень ключових інституцій Союзу. Робота спрямована на те, щоб крізь призму судової діяльності розкрити трансформацію «владного трикутника» в умовах сучасних криз. Такі питання досліджували М.В. Ковалів, Т.М. Тимчишин, О.В. Ніканорова в навчальному посібнику “Основи права Європейського Союзу”.

Принцип інституційної рівноваги є однією з найбільш динамічних неписаних засад права ЄС. На відміну від класичної тріади поділу влади, яка діє всередині національних держав, унікальна природа Євросоюзу (*sui generis*) вимагає специфічного балансу між інституціями, що представляють різні інтереси: наднаціональні, міжурядові та безпосередньо громадянські.

Саме Суд справедливості є головним архітектором та інтерпретатором принципу інституційної рівноваги в ЄС. Якщо проаналізувати його свіжу практику, то ми можемо помітити, як Суд балансує між буквою Договорів та політичною реальністю, фактично створюючи нові правила гри в трикутнику “Комісія - Рада - Парламент”.

На відміну від традиційної моделі поділу влади, характерної для національних правопорядків, система Європейського Союзу базується на унікальному балансі семи ключових інституцій (згідно зі ст. 13 ДЕС)[1]. Фундаментальне значення для розуміння цього механізму має прецедентна практика Суду ЄС, зокрема справа C-70/88 (Chernobyl) [2], де було вперше констатовано, що інституційна рівновага є результатом чіткого розмежування компетенцій, визначених установчими договорами. Особливістю цієї системи є відсутність жорсткого поділу на законодавчу та виконавчу гілки. Таким чином Європейський Парламент позбавлений права самостійної законодавчої ініціативи, яка закріплена тільки за Європейською Комісією. Водночас Комісія, яка є формально виконавчим органом, має значні нормативні повноваження, що дозволяє їй самостійно видавати юридично обов’язкові акти (регламенти та директиви).

Функціонування інституційної архітектури ЄС неможливе без дотримання стандартів «доброго врядування», закріплених у Білій книзі 2001 року. Ці принципи виступають інструментами, що запобігають монополізації влади та забезпечують демократичну легітимність Союзу:

1. Передбачають прозорість процесів прийняття рішень та залучення широкого кола зацікавлених осіб.

2. Кожна інституція несе відповідальність за свої дії в межах визначених завдань, забезпечуючи своєчасність та результативність ухвалених заходів.

3. Вимагає цілісності політичного курсу ЄС, особливо в умовах зростаючого різноманіття інтересів на регіональному та місцевому рівнях.

4. Суд ЄС виступає верховним арбітром, чия юрисдикція поширюється практично на всі сфери діяльності Союзу. Єдиним суттєвим обмеженням його повноважень залишаються питання спільної зовнішньої та безпекової політики, де роль Суду звужена згідно з положеннями договорів. Таким чином, судова гілка влади забезпечує не лише тлумачення норм, а й недоторканність встановлених «правил гри» між інституціями та державами-членами [3].

Показовою у контексті розмежування повноважень є справа Case C-687/15 (Commission v Council). Комісія оскаржила рішення Ради ЄС, яким було визначено позицію Союзу в межах Міжнародного союзу електрозв'язку (ITU). Рада прийняла рішення самостійно ігноруючи право ініціативи Комісії у сфері зовнішнього представництва. Рішення Суду: Суд наголосив, що принцип інституційної рівноваги вимагає від кожної інституції дотримання процедурних правил. Суд постановив, що Рада не може підміняти собою Комісію у питаннях подання пропозицій, навіть якщо це стосується політично важливих міжнародних відносин. Це рішення підтвердило, що ефективність дій ЄС не може досягатися шляхом порушення балансу повноважень, встановленого установчими договорами [4].

Слід визначити, що принцип інституційної рівноваги виступає фундаментальною, хоча й неписаною засадою функціонування правопорядку Європейського Союзу. Його специфіка зумовлена унікальною природою ЄС як наднаціонального утворення, що поєднує елементи міждержавної та наддержавної взаємодії, внаслідок чого класична модель поділу влади трансформується у складну систему взаємного стримування та співпраці інституцій.

Проаналізувавши установчі договори та практику Суду ЄС, можемо визначити, що інституційна рівновага забезпечується насамперед через чітке визначення та дотримання компетенцій кожної інституції. Отже вирішальну роль у формуванні та підтриманні цього принципу відіграє Суд ЄС, який не лише тлумачить норми права, а й фактично розвиває їх, реагуючи на виклики сучасності. Прецедентні рішення, зокрема у справах C-70/88 та C-687/15, демонструють послідовну позицію Суду щодо неприпустимості виходу інституцій за межі повноважень які їм надали, навіть під приводом підвищення ефективності діяльності Союзу. Водночас встановлено, що дотримання принципу інституційної рівноваги тісно пов'язане із забезпеченням стандартів належного врядування, таких як прозорість, підзвітність і узгодженість

політики. Саме ці елементи дозволяють зберігати демократичну легітимність ЄС в умовах зростання політичних та економічних викликів.

Ми дослідили, що принцип інституційної рівноваги слід розглядати не лише як юридичну конструкцію, а як динамічний механізм, що забезпечує стабільність і ефективність функціонування Європейського Союзу. Його подальший розвиток значною мірою залежатиме від здатності Суду ЄС підтримувати баланс між правовими нормами та політичною доцільністю, не допускаючи концентрації влади в межах однієї інституції.

### ***Література:***

1. Договір про заснування Європейської Спільноти від 25.03.1957 URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_017#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text) (дата звернення 02.04.2026).
2. Judgment of the Court of (22 May 1990) European Parliament v Council of the European Communities Capacity of the European Parliament to bring an action for annulment Case C-70/88 URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61988CJ0070> (дата звернення 02.04.2026).
3. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Ніканорова О. В. Основи права Європейського Союзу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. С 57-60.
4. Cases - InfoCuria - Court of Justice of the European Union URL: [https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/affair?lang=EN&sort=AFF\\_NUM-DESC&searchTerm=%22C-687%2F15%22&publishedId=C-687%2F15](https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/affair?lang=EN&sort=AFF_NUM-DESC&searchTerm=%22C-687%2F15%22&publishedId=C-687%2F15) (дата звернення 02.04.2026).